

VILJANDI MUUSEUMI TOIMETISED

II

2011

VILJANDI MUUSEUMI

TOIMETISED

II

VILJANDI 2011

Toimetaja Ain-Andris Vislapuu
Keeletoimetaja Maarja Möldre
Resümeeede tõlkijad Ann Kuslap, Signe Reili ja autorid
Küljendaja ja kujundaja Herki Helves

Kogumiku väljaandmist on toetanud
Harald Nurk Rootsist
Viljandimaa Omavalitsuste Liit
Viljandi Linnavalitsus
Eesti Kultuurkapital
Eesti Kultuurkapitali Viljandimaa ekspertgrupp

Esikaanel Esimese maailmasõja kõige lühem ja pikem kutsealune Viljandimaal
1915. a. VMF 518:3080. Vt lk 10.

ISSN 2228-0197

Trükikoda OÜ Vali Press

Viljandi Muuseum 2011

SISUKORD

- 5 OLEV BENDI KOLLEKTSIOON VILJANDI MUUSEUMI FOTOKOGUS
II OSA – VILJANDI LINN
Tiina Parre
- 19 UURINGUD MUSTLAS AVASTATUD KÜLAKALMISTUL
2010. AASTA SUVEL
Helena Kaldre, Martin Malve, Arvi Haak
- 39 MALENDID EESTI ARHEOLOOGILISES LEIUMATERJALIS
Kristjan Sander
- 65 TRADITSIOONILISTE VALMISTAMISVÕTETEGA LAMBAHAHKSED
KASUKAD
Made Uus
- 105 PILISTVERE KIHELKOND JA VABADUSSÕJAS LANGENUD
Jaak Pihlak
- 157 LOODI MÕISA AJALOOST
Mart Siilivask
- 171 II MAAILMASÕDA JA VILJANDIMAA. SÕJALISED OPERATSIOONID
JA ÜKSUSED, SÕJAVÄEVALITSUS JA ASUTUSED
Toomas Hiio
- M Ä L E S T U S E D
- 209 MÄLESTUSKILDE SUURE SÕJA ALGUSEST
- 219 KUIDAS EHITASIN OMA MAJA
Evald Korts

HEA LUGEJA!

Taas astub Sinu ette kogumik „Viljandi Muuseumi toimetised“. Tegemist on juba neljateistkümnenda väljaandega, mis küll varem kandis muuseumi aastaraamatu nime. Olgu meeldetuletusena lisatud, et neile eelnes veel 13 aastaraamatut, mida andis 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi algul välja Viljandi Kirjanduslik Selts, kelle vedada oli sellal Viljandis museoloogiline tegevus.

Nii nagu eelkäijad, on ka käesolev väljaanne keskendunud Viljandimaa ajaloo. Üle-eestilist mõõdet lisab kaks põhjalikku uurimust: Kristjan Sanderi töö malenditest, mis on tulnud päevavalgele arheoloogilistel kaevamistel, ning Made Uusi kirjutis traditsiooniliste valmistamisvõtetega sündinud lambanahksetest kasukatest.

Traditsiooniks on ka vähemalt ühe Viljandi Muuseumi kogusid tutvustava kirjutise avaldamine. Seekord jätkab Tiina Parre Olev Bendi kollektsiooni käsitlemist Viljandi linna kajastavate fotode kaudu.

Kindel koht toimetistes on Viljandimaa arheoloogial. Helena Kaldre, Martin Malve ja Arvi Haak kirjutavad Mustlas 2010. aasta suvel avastatud külakalmistu uuringutest.

Viimastel aastatel palju tähelepanu pälvinud baltisaksa kultuuri uurimine on ka siinse kogumiku lehekülgedel koha leidnud: Mart Siilivask annab edasi Loodi mõisa ajalugu.

Käesoleval aastal laekus Viljandi Muuseumi ja Eesti Genealoogia Seltsi Viljandi osakonna korraldatud mälestuste kogumise võistlusele mitu huvitavat tööd. Neist Evald Korts pälvis tunnustust oma maja ehitamise looga, mida võite siinsetelt lehekülgedelt lugeda.

Eesti iseseisvuse süünd seostub otse Vabadussõjaga. Käesolevate ridade autor on alustanud sarja Vabadussõjas langenutest. Esimene artikkel käsitleb Pilistvere kihelkonna kaotusi.

Lahkuv aasta on tähenduslik ühe ümmarguse ja kurva juubeli tõttu. Suvel 1941 jõudis Teine maailmasõda Viljandimaale. Just sellest tähtpäevast lähtudes on kogumikus Toomas Hiio uurimus sellal Viljandimaal aset leidnud sõjalistest operatsioonidest ja üksustest ning sõjalistest institutsioonidest. Teemakohased on ka suure sõja mälestuste killud, mille on kirja pannud Karl Luht, Elmar Hold, Emilie Ehala-Jõe, Inge Kulp ja Paul Ulp.

Suur tänu kõigile headele kaastöölistele ja toetajatele, kelle abiga väljaande ilmumine võimalikuks osutus.

Lugupidamisega

Jaak Pihlak,
Viljandi Muuseumi direktor
30. detsembril 2011